

Anna Chańko, Emilia Wołyniec

Uniwersytet w Białymstoku

**Sprawozdanie z III Forum Resocjalizacji
„Meandry współczesnej resocjalizacji”, Białystok, 23.10.2015 r.**

Dnia 23 października 2015 roku, na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku, odbyło się III Forum Resocjalizacji, które od kilku lat jest doskonałą okazją do spotkania osób zajmujących się problematyką nieprzystosowania społecznego i podejmowanych w tym obszarze działań badawczych oraz praktycznych. Pierwsza edycja Forum odbyła się w 2013 roku, dotyczyła roli organizacji pozarządowych w procesie resocjalizacji nieletnich, a szczególna uwaga skierowana została wówczas na koncepcje sprawiedliwości naprawczej. Ubiegłoroczne spotkanie dotyczyło oddziaływań wychowawczo-leczniczych wobec osób uzależnionych od alkoholu i substancji psychoaktywnych. W tym roku natomiast teoretycy i praktycy zajmujący się procesem ponownego przystosowania jednostki do społeczeństwa, dyskutowali nad wyzwaniami, jakie stają przed resocjalizacją i wynikają z szeroko pojętych przemian społeczno-kulturowych determinujących ten proces, które wpływając na jego specyfikę i doprowadzając do zmian w sferze planowanych oddziaływań, zakłócają je i dekonstruują, sprawiając, że niektóre obszary teorii oraz praktyki resocjalizacyjnej mogą zatracić łączność z głównym nurtem, funkcjonując nie tylko alternatywnie, ale i w oderwaniu od realiów.

III Forum Resocjalizacji zostało zorganizowane przy współpracy z Pedagogium WSNS w Warszawie, Stowarzyszenia Na Rzecz Integracji Dzieci i Młodzieży „Przyjaciele z osiedla”, Wychowawców Podwórkowych oraz Wielodyscyplinarnej Komisji Naukowej ds. Przemocy i Dyskryminacji. Patronat honorowy nad przedsięwzięciem sprawowali: Ministerstwo Sprawiedliwości, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Pedagogium WSNS w Warszawie i Uniwersytet w Białymstoku.

Uroczystego otwarcia Forum dokonał dr Krzysztof Sawicki, kierownik Zakładu Resocjalizacji Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku.

Po przywitaniu, przedstawił myśl przewodnią Forum, skupiając się na metaforycznym znaczeniu słowa „meandry”, do którego nawiązał również przemawiający po nim prof. zw. dr hab. Jerzy Nikitorowicz, kierownik Katedry Edukacji Międzykulturowej. Uczestników Forum powitał także Dziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku dr hab. Mirosław Sobecki, prof. UwB.

Obrady plenarne rozpoczął prof. zw. dr hab. Marek Konopczyński, stawiając przed zebranym audytorium pytania o to, w jakim zakresie „rzeczywistość poszerzona” posiada moce socjalizacyjne i wychowawcze a więc zdolność kreowania parametrów tożsamościowych? A więc, w jakim zakresie proces identyfikacji, naśladownictwa, internalizacji zarówno pozainstytucjonalny, jak i celowościowy jest możliwy w przestrzeni internetowej? Prelegent stwierdził, że jeśli przyjmiemy, że ludzka tożsamość oznacza funkcjonalny sposób myślenia o samym sobie i własnych priorytetach w kontekście ich społecznego odbioru, to wydaje się, że przestrzeń rzeczywistości poszerzonej ma wpływ na zaakcentowany wcześniej proces. Według prelegenta, udział dzieci i młodzieży w rzeczywistości internetowej może skutkować poszerzeniem parametrów tożsamościowych w postaci gotowości do poszukiwania nowych, alternatywnych ról życiowych i społecznych, realizowanych poza dotychczasową – realną – przestrzenią życia. Można również postawić tezę, że w niedalekiej przyszłości określona część aktywności intelektualnej, emocjonalnej i behawioralnej dzieci i młodzieży przeniesie się ze świata realnego do przestrzeni wirtualnej, co można dostrzec już dzisiaj. Kolejnym prelegentem był prof. zw. dr hab. Andrzej Bałandynowicz, który w swoim wystąpieniu omówił model kurateli probacyjnej, będącej systemem zintegrowanych oddziaływań osobowych, środowiskowych i kulturowo-cywilizacyjnych wobec osób naruszających ład społeczny. Doktor hab. Irena Mudrecka, prof. Pedagogium WSNS w Warszawie, w swoim wystąpieniu wskazywała na brak jednoznacznie zdefiniowanego pojęcia „psychopatia” w obowiązujących klasyfikacjach diagnostycznych. Podkreśliła również, iż w literaturze przedmiotu pojęcie „psychopatia” coraz częściej używane jest do opisu jednostek będących w konflikcie z prawem oraz nieprzejawiających uczuć wyższych wobec ludzi z otoczenia. Autorka przekonywała także uczestników o potrzebie opracowania specjalistycznego programu resocjalizacji psychopatów, który znacząco wzbogaci efektywność oddziaływań resocjalizacyjnych wobec tej specyficznej kategorii sprawców przestępstw. Doktor hab. Beata Maria Nowak, prof. Pedagogium WSNS w Warszawie, przedstawiła rozwiązania systemowe w zakresie readaptacji społecznej skazanych w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej, dokonując swego rodzaju zestawienia i porównania. Prelegentka scharakteryzowała i określiła główne problemy systemów penitencjarnych w Danii (problem mniejszości etnicznych i narkotyków, przemoc stosowana przez zorganizowane grupy więźniów problemy psychiczne osadzonych), Francji (drastycznie rosnąca liczba więźniów, znaczne przełudnienie więzień i wysoki odsetek obco-krajowców), Niemczech (rosnąca rola zatrzymania prewencyjnego, przesunięcia kompetencyjne w polityce penitencjarnej i rozwój nadzoru postpenitencjarnego),

Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (przeludnienie więzień, wysoki współczynnik śmierci osadzonych oraz bardzo wysoki współczynnik problemów psychicznych osób inkarcerowanych) oraz Polsce (przeludnienie więzień, kryzys zatrudnienia skazanych, niedosyt specjalistycznej kadry penitencjarnej, przestarzała substancja materialna więzień i dominacja funkcji ochronnych w zakładach karnych typu otwartego i półotwartego). Prelegentka wskazała również na zasadność powołania i funkcjonowania Powiatowych Biur Wsparcia Readaptacyjnego (PBWR), które działałyby w obszarach: edukacji – współpraca z Centrami Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego oraz uczelniami znajdującymi się na danym terenie, zatrudnienia – współpraca z PUP, dzięki czemu wydzielona zostałaby pula ofert pracy dla byłych więźniów oraz kwalifikacyjnych kursów zawodowych, pomocy społecznej – współpraca z instytucjami pomocy społecznej. Do priorytetów w działalności PBWR zaliczałyby się przede wszystkim: zabezpieczenie socjalne, reedukacja i edukacja zawodowa, wspieranie rozwoju potencjałów u byłych skazanych oraz wspieranie rodzin z problemem penitencjarnym. Następnie głos w dyskusji zabrała dr hab. Anna Kieszkowska, prof. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, która podczas swojego interesującego wystąpienia omówiła model inkluzyjno-katalaktyczny wykorzystywany w kontekście pracy z osobą karaną. Postulowała, aby do działań pomocowych skierowanych wobec skazanych włączyć przedstawicieli z ich środowiska lokalnego, a wszelka działalność resocjalizacyjna powinna zakładać przede wszystkim reintegrację społeczną skazanego w społeczeństwie. Kara pozbawienia wolności powinna być stosowana wśród bezwzględnych przestępców, którzy dopuścili się najstraszliwszych przestępstw. W każdym innym przypadku działania skupione powinny być wokół destygmatyzacji, rozbudzaniu potencjałów oraz edukacji i pracy skazanego. Konkluzja omawianych zagadnień została wyrażona w postulatcie połączenia wykorzystywania wielopasmowej teorii resocjalizacji w środowisku otwartym i teorii twórczej resocjalizacji.

Po obradach plenarnych rozpoczęto obrady w dwóch sekcjach. Moderatorem pierwszej z nich był prof. zw. dr hab. Andrzej Bałandynowicz. Jako pierwsza głos zabrała dr Małgorzata Michel, która skoncentrowała swoje wystąpienie *Współczesny dyskurs o dopalaczach w świetle nowoczesnego modelu profilaktyki zachowań ryzykownych w Polsce*, na zjawisku spożywania substancji psychoaktywnych przez nastolatków. Zwracając szczególną uwagę na doniesienia medialne w sprawie zagrożenia zdrowia i życia nastolatków w wyniku spożycia dopalaczy, które miały miejsce w wakacje 2015 roku. Mówczyni dokonała krytycznej analizy działań rządowych podjętych w tej sprawie (uwarunkowania prawne, pomoc medyczna, reakcja społeczna) oraz przeanalizowała wszelkie działania profilaktyczne uruchomione na rzecz zapobiegania zachowaniom ryzykownym wśród młodzieży. Magister Paweł Leśniewski w wystąpieniu pod tytułem *Rola rodziny w resocjalizacji nieletnich*, podkreślał istotną rolę rodziny w procesie socjalizacji dziecka. Wyraźnie akcentował fakt, że wychowanie dziecka i związane z tym szczególne zaangażowanie rodziców, jest istotnym czynnikiem chroniącym nastolatka przed wejściem

w konflikt z prawem, a jeśli to już nastąpiło apelował o aktywne uczestnictwo rodziców w procesie resocjalizacji dziecka, które powinno opierać się na aktywnym zaangażowaniu w wszelkie oddziaływania resocjalizacyjne, jak i na autentycznej współpracy członków rodziny. Następnie głos w dyskusji zabrał mgr Tomasz Prymak, który mówił na temat *Świadomości prawnej w profilaktyce zachowań problemowych młodzieży gimnazjalnej*. Autor zaprezentował wyniki badań własnych poświęconych świadomości prawnej, jako czynnikowi chroniącemu młodzież gimnazjalną przed demoralizacją. Wskazywał równocześnie na niedocenianą dotychczas moc prawa, jako katalizatora wszelkich napięć i konfliktów, w które uwikłana jest jednostka. Ponadto badania prowadzone przez prelegenta dają podstawę do stwierdzenia, że odpowiednia świadomość prawna młodych osób może minimalizować ryzyko pojawienia się zachowań o charakterze przestępczym. Podsumowując swój głos w dyskusji prelegent apelował o podjęcie działań mających zwiększyć świadomość prawną uczniów na gruncie polskich szkół. Kończąc obrady w sekcji pierwszej III Forum Resocjalizacji głos zabrała mgr Anna Chańko traktując o readaptacji społecznej byłych więźniarek. Według Autorki zasadność stosowania kary pozbawienia wolności należy rozpatrywać biorąc pod uwagę wiele warunków społeczno-ekonomicznych, do jakich powrócą skazane po jej odbyciu. Wymieniając czynniki zagrażające podkreślała jednocześnie, że nie pozwalają one na jakąkolwiek stabilizację życiową – trudności w znalezieniu pracy, brak stałego miejsca zamieszkania, deficyty w wykształceniu, kwalifikacjach, brak wsparcia ze strony najbliższych, trudności finansowe (brak środków na utrzymanie rodziny, dzieci). Prelegentka przekonywała również słuchaczy, że te i wiele innych czynników zagrażają reintegracji społecznej byłym skazanym kobietom dlatego instytucje biorące udział w readaptacji społecznej byłych więźniarek powinny rozpatrywać je ze szczególną troską.

Po krótkiej przerwie w obradach rozpoczęła się długa sekcja, której moderował prof. zw. dr hab. Marek Konopczyński. Jako pierwsi w dyskusji głos zabrali dr Ilona Fajfer-Kruczek i dr Łukasz Kwadrans z wystąpieniem pod tytułem *O potrzebie kompetencji międzykulturowych w pracy resocjalizacyjnej*, wskazując na wyraźną potrzebę budowy pomostu łączącego resocjalizację i edukację międzykulturową. Według prelegentów konieczność rozwijania kompetencji międzykulturowych w pracy resocjalizacyjnej jest odpowiedzią na zmieniające się warunki społeczne (migracje, konflikty zbrojne). W ich obliczu praca resocjalizacyjna z osobami odmiennymi kulturowo nie dotyczy już pojedynczych przypadków, lecz coraz większych grup społecznych. Kształtowanie kompetencji międzykulturowych wśród personelu uczestniczącego w resocjalizacji emigrantów stanowi klucz do sukcesu w perspektywie ich readaptacji społecznej. Następnie ksiądz dr Bogdan Stańkowski przybliżył zagadnienie resocjalizacji nieletnich we Włoszech, opartej na działalności tamtejszych salezjańskich młodzieżowych ośrodków wychowawczych (*Comunita' educative per minori*). Prelegent skierował uwagę słuchaczy na omówienie najważniejszych idei przyświecających funkcjo-

nowaniu ośrodków prowadzonych przez Zgromadzenie Salezjańskie, przechodząc następnie do przedstawienia wyników badań własnych, do których realizacji wykorzystane zostały dokumenty salezjańskich młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Na podstawie ich analizy wyłonione zostały problemy badawcze oscylujące wokół takich zagadnień jak: miejsce wychowanka w ośrodku, wybór metod pracy, sposoby realizacji założeń ośrodków wychowawczych oraz wizja efektywnego wychowawcy. Wystąpienie ksiądz Stańkowski podsumował pytaniem o to, jak możemy upowszechniać idee i założenia salezjańskich ośrodków wychowawczych w polskiej przestrzeni resocjalizacyjnej. Kolejnym prelegent – dr Krzysztof Sawicki – zaprezentował referat *Rola grupy rówieśniczej w resocjalizacji nieletnich w środowisku otwartym*, podkreślając silny wpływ rówieśników na zmianę postępowania młodzieży zagrożonej demoralizacją. Wystąpienie mgr Aleksandry Pyrzyk-Kuty dotyczyło rozwijania twórczej pracy teatralnej z młodzieżą niedostosowaną społecznie będącą pod nadzorem kuratorskim. Twórcza resocjalizacja nieletnich z wykorzystaniem technik teatralnych według prelegentki jest idealnym narzędziem do wdrażania aprobowanych wzorów postępowania oraz wyrażania emocji przez nieletnich. Swój głos w dyskusji prelegentka podsumowała odczytaniem utworu napisanego przez jednego z jej podopiecznych, mającego stanowić potwierdzenie tego, iż sztuka pozwala młodym ludziom wyrażać ich najbardziej skrywane emocje. Magister Emilia Wołyniec skupiła się na analizie porównawczej oddziaływań pomocowych i resocjalizacyjnych adresowanych do małoletnich i nieletnich matek korzystających ze wsparcia specjalistycznych placówek (instytucje pomocy społecznej, zakłady poprawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze) w kraju i zagranicą. Tytułem wprowadzenia prelegentka uczyniła rozróżnienie pojęciowe kategorii nastoletnich matek ze względu na ujęcie prawne. Po czym przedstawiła spectrum oddziaływań pomocowych realizowanych wobec nich w USA. Według Autorki porównanie form wsparcia i metod pracy w stosunku do tej specyficznej grupy matek w Polsce i w innych krajach pozwoli dostrzec nowe kierunki działań ułatwiających młodym dziewczynom przystosowanie się do macierzyństwa, a także zwiększających efektywność procesu integracji społecznej w środowisku lokalnym.

Po całym dniu obrad uczestnicy wzięli udział w wydarzeniu artystycznym – spektaklu profilaktycznym „Tabu... o tym nie mówi się głośno”, przygotowanym przez studentów Naukowego Koła Pedagogiki Resocjalizacyjnej oraz gimnazjalistów z Zespołu Szkół w Zawadach, pod opieką mgr Anny Chańko.

Tegoroczne Forum Resocjalizacji po raz kolejny stało się cenną platformą naukową służącą wymianie doświadczeń i poglądów w obszarze szeroko pojętej myśli resocjalizacyjnej przez teoretyków i praktyków na co dzień realizujących idee pedagogiki resocjalizacyjnej w swojej pracy zawodowej. Organizatorom Konferencji jak i jej Uczestnikom nieodzwonne wydają się być życzenia kontynuacji uprawianej myśli naukowej oraz praktycznych owoców pracy, dzięki której oddziaływania resocjalizacyjne przybiorą nowe, jeszcze bardziej efektywne formy.